

Motion till riksdagen

1988/89:Fi3

av Lars Werner m.fl. (vpk)

med anledning av prop. 1988/89:27 om höjning av
Sveriges kapitalinsats i Världsbanken

I sin proposition anför regeringen att "Sverige stöder Världsbanken i dess ansträngningar att främja ekonomiskt och socialt framåtskridande i u-länderna", och att banken "har en viktig roll vad avser investeringsverksamhet och anpassningsprogram i u-länderna, vilket accentueras av de allvarliga skuldproblemen i dessa länder".

Den senaste höjningen av Sveriges kapitalinsats i Världsbanken (1986) stöddes av vpk under stor tvekan. Det var i en situation då ett visst nytänkande förmärktes i banken. Nu kan vi inte göra det. U-ländernas katastrofalt växande skuldbördor gör att banken i dag framstår som destruktiv med sin politik att u-länderna skall exportera sig ur skuldfällan. Banken möter en allt hårdare kritik, framför allt för en rad stora projekt, som orsakat miljökatastrofer i Tredje världen. Här nedan ges exempel på sådana.

Miljökatastrofer

- I Centralamerika har redan över 60 % av skogen skövats för att producera kött för export till Nordamerika.
- I Brasilien offras mangroveskogarna vid Atlantkusten.
- Amazonas kalhuggs för att exploatera de väldiga järn- och bauxitförekomsterna och läggs under vatten för kraftverksdammar.
- I Thailand har maniokodlingarna 30-dubblats och skogen krympt från 72 till 17 % av landets yta.
- I Malaysia har en damm byggts för flera miljarder dollar, som dränkt 700 kvadratkilometer skog och åker. Där avverkas dagligen 7 kvadratkilometer regnskog av skogsbolagen, vilket är snabbare än någon annanstans i världen. Så svarar Malaysia för 58 % av världens export av regnskogstimmer och Japan är den ojämförligt största importören.
- Världsbanken har gett ett lån på 450 miljoner dollar för den första av 30 stora kraftverksdammar utmed Narmadafloden i Indien. Dessutom skall 135 medelstora och över 3 000 mindre dammar byggas de närmsta 40–50 åren.
- I Botswana har Världsbanken satsat på boskapsuppfödning – köttet exporteras till EG. Det har lett till överbetning och ökenspridning.
- I norra Mexiko används grundvattnet för att bevattna grönsaksodlingar för export till USA.
- I Indonesien har startats ett program för att till år 2000 flytta 65 miljoner människor (Transmigrasi) med Världsbanken och Asiatiska utvecklingsban-

ken som huvudfinansiär. Tre miljoner hektar regnskog har röjts för att ge plats åt nybyggarna. Det har nu stoppats på grund av de svåra miljöskadorna.

Mot. 1988/89
Fi3

Sociala katastrofer

Enbart en av de många dammarna som byggs i Indien kommer att tvinga bort mer än 1,5 miljoner människor. I Botswana hotas buschfolket i Kalahari till sin existens. I Amazonas är indianerna de hotade. Världsbanken skall satsa 400 miljoner dollar fram till 1990 på att minska befolkningstillväxten. Kvinnor steriliseras och det sker med tvång i exempelvis Bangla Desh. Har de inget intyg att de steriliserats, får de ingen mathjälp vid översvämningskatastrofer. Många dör i komplikationer eftersom det inte finns någon medicinsk uppföljning för de fattiga.

Till det kommer allt elände som följer i spåren på IMF och dess strukturanpassningsprogram. Klyftorna växer mellan fattiga och rika. Det är alltid de fattiga och svaga som får stå för åtstramningarna i form av indragna matsubventioner, bortbantade jobb i den offentliga sektorn, avgifter i skolor och sjukvård, höjda taxor på el, resor osv. Det är aldrig militärutgifterna som IMF angriper. Tvärtom. I ett land som Guyana ökade militär- och polisutgifterna från 15 till 237 miljoner guyanska dollar 1970–1988.

Följderna av Världsbankens och IMF:s strukturanpassningar kan mätas. Unicef har gjort det. När statsutgifterna bantats ner, har man skurit mest i matsubventioner, hälsovård och utbildning. Så har barnadödlighet och analfabetism ökat. ILO har konstaterat att landsbygdsbefolkningens armod i Latinamerika har förvärrats på 1980-talet. Lantarbetarlönerna har sjunkit drastiskt. Flykten till städerna har accelererat. Där har lönerna pressats ner. En Världsbanksstudie visar att reallönen för en grovarbetare i Sao Paulo sjönk med 25 % 1980–1985.

Hur eländet tilltar kan mätas på andra sätt. Från 1970 till 1980 minskade det organiska (= "ätliga") innehållet i Rio de Janeiro's soptippar från 43,8 till 36,7 %.

Och det är inte slut. Världsbanken överväger att ge Brasilien ett nytt lån på 500 miljoner dollar för projekt som skulle dränka 290 000 kvadratkilometer regnskog och fördriva en halv miljon människor. Till år 2010 planeras ytterligare 136 dammar. Med Indien diskuteras ett lån på 350 miljoner dollar för ett nytt dammbygge som kommer att tvinga bort 1.5 miljoner människor.

En penningstinn koloss

Det blir allt uppenbarare att bankens problem ligger i själva strukturen. Den är en byråkratisk koloss. Det är helt enkelt lättare för den att administrera 700 projekt à 100 milj. kr. än 70 000 miljonprojekt. Det problemet växer om bankens kapital närapå fördubblas. Då blir det ännu mer av jätteprojekt och än mindre av samarbete med de människor som direkt berörs av projekten.

U-ländernas problem kan inte lösas genom ökad skuldsättning. Deras skulder är redan skyhöga. I år beräknas de stiga till 1 250 miljarder dollar. Det motsvarar nästan åtta gånger Sveriges BNP. Vad u-länderna behöver är ökat bistånd och att få sina skulder avskrivna – något som för Världsbanken

varit som att svära i kyrkan. Det återstår att se om de nya arrangemang, som tillkom på årsmötet i Västberlin i september på svenskt initiativ, innebär ett verkligt nytänkande – om det blir skuldavskrivningar eller skuldlättnader. Vi får också se hur Internationella valutafonden (IMF) kommer att agera. Det finns en konflikt här mellan Världsbanken och IMF med dess kortsiktiga tänkande.

Mot. 1988/89

Fi3

Världsbanken USA-styrd

Världsbanken är ingen utvecklingsbank utan fastmer ett USA-baserat transnationellt bankföretag. USA:s dominans sätter sin prägel på banken.

Bankerna hoppas att skattebetalarna i i-länderna skall betala – att skulder till privatbanker skall tas över av staterna, som får ta förlusterna. Bankerna förväntar sig att Världsbankens nya kapitalpåfyllnad skall hjälpa till att säkra fortsatt flöde av räntebetalningar till bankerna.

Skuldkrisen "löses" sedan genom "swapping". De nedskrivna skulderna köps upp av Chase Manhattan, Citibank m.fl. utländska banker, och lånen löses därefter av resp. stat i inhemsk valuta. Denna använder USA:s storbanker och transnationella företag för att köpa upp privatiserade företag och andra tillgångar i u-landet. En ny världsfond skall skapas för att underlätta detta och kanalisera japanskt överskottskapital i portföljinvesteringar i u-länderna. Man börjar tala om en "rekolonisering".

Världsbankens filosofi är tydligen att socialisera skulderna och privatisera tillgångarna.

Världsbanken måste reformeras

Allt fler kräver att Världsbanken och IMF reformeras. I USA och Västtyskland växer opinionstrycket, inte minst från kyrkorna. SPD krävde på sin kongress i år att Världsbanken och IMF reformeras, bl.a. så att u-länderna får ett jämligt inflytande över deras politik och struktur. Nu har i-länderna 63 % av rösterna i banken, u-länderna 37 %. USA har ensamt ca 20 % av rösterna. Från u-länderna och den alliansfria rörelsen växer också detta krav. Brundtlandkommissionen menade att det visserligen var lovande att banken börjat lägga om sina projekt så att större hänsyn tas till miljön. Men det räcker inte, skrev kommissionen, Världsbanken måste omforma sin inre struktur och arbetssätt för att skaffa sig kapacitet att genomföra det.

Vpk anser att Sverige skall medverka till sådana reformer av Världsbanken och IMF. Antingen måste banken frikopplas från IMF:s villkor för nya lån eller också måste IMF ändra sina villkor, så att de främjar investeringar och tillväxt och blir socialt och miljömässigt acceptabla. USA:s dominans måste brytas, röstreglerna demokratiseras. Samma bör gälla som i hela FN-systemet dvs. ett land en röst. Det kan knappast uppnås med en gång. Det kanske kunde vara ett första mål att 25 % av rösterna fördelas lika på alla medlemsländer, vilket förutsågs vid bildandet. Världsbanken kan decentraliseras t.ex. genom regionala rådgivargrupper. De av projekten direkt berörda skall tillfrågas, dras in i projekten och lyssnas till.

På sikt bör man börja diskutera om dollarn inte borde ersättas med en internationell fristående reservvaluta. Tanken på en internationell bankin-

spektion har väckts för att kontrollera de internationaliserade kapitalmarknaderna.

Parlamenten och allmänheten måste få insyn i Världsbankens verksamhet och planer. Det behövs öppenhet här som på andra håll. Även i Sverige måste vi få bättre insyn, om organisationerna skall kunna förverkliga de tankar, som Willy Brandt framförde i en intervju inför Världsbankens och IMF:s årsmöten i Västberlin i höstas:

”Ickeregeringsorganisationerna har en mycket viktig roll att spela och jag tror att det är viktigt att de uttrycker sina meningar, även sin kritik mot de internationella organisationerna.”

Organisationerna har också en roll, tillade Brandt, för att åstadkomma större parlamentarisk kontroll av de beslut finansministrarna fattar i internationella organ och grupper (t.ex. G-5). Han sa:

”Detta är något vi borde ta upp i våra länder, göra klart för våra parlamentariker, att de måste titta på detta och få sin kontroll av regeringen i detta stycke att fungera ... Vad det gäller är parlamentarikernas ansvar vis-à-vis finansministrarna, så att dessa får förnuftiga instruktioner för sitt arbete i de internationella organen, inte bara IMF och Världsbanken, men speciellt dessa båda institutioner.”

Hemställan

Med hänvisning till det anförda föreslås

1. att riksdagen avslår regeringens förslag om ökad svensk kapitalinsats i Världsbanken,
2. att riksdagen hos regeringen begär en redogörelse för Världsbankens och Internationella valutafondens verksamhet och de ekonomiska, sociala och ekologiska följderna av densamma,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till hur Sverige kan medverka till en nedskrivning av u-ländernas skulder,
4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till svenskt initiativ för att i enlighet med motionen reformera Världsbanken.

Stockholm den 14 november 1988

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)

Mot. 1988/89
Fi3